

1973 मधील अमेरिका - म. ना. गोगटे (भारत) वेबसाईट [www.mngogate.com]

जुलै 2013 बोस्टन येथील बृहन्महाराष्ट्र अधिवेशनानिमित्त ग्रंथाली प्रकाशनासाठी 40 वर्षांपूर्वी (1973) मला अमेरिका कशी दिसली, याबाबत संपादकांनी एक टिपण मागवले.. ते येथे मांडतो. मी निवृत्त अभियंता आहे (जन्म 1932). शिक्षण मुंबई, पुणे व लंडन. त्या काळात अमेरिकेपेक्षा ब्रिटनमध्ये उच्च पदवी मिळवावी अशी धारणा असे. व्यवसायिक करियर भारतात झाली, पण परदेशात अधूनमधून जाण्याची संधी मिळाली. अमेरिकेतील डेट्रॉइट येथे वेन स्टेट विद्यापीठाने (मे 1973) शहरी घरबांधणी (urban housing) या विषयावर (अर्थातच इंग्रजी भाषेत) जागतिक कॉन्फरन्स भरवली. त्याचे निमंत्रण मला मिळाले. माझा तो अमेरिकेतील पहिला प्रवास होता.

मुंबईमधील घरसमस्यांविषयी मी माझा निबंध वाचला. प्रत्येक निबंधानंतर प्रश्नोत्तरी झाली. सर्व कार्ये विषयाला धरून आणि समयानुसार होत गेले. भारतात होतात त्याप्रमाणे ईशस्तवन, मान्यवरातर्फे दीपप्रज्वलन, निबंधसंग्रहाचे विमोचन, असे प्रकार नव्हते. फोटोग्राफरांची फौज व धांदल नव्हती. प्रत्येक प्रतिनिधीला निबंधसंग्रह व बिल्ला दिला होता. घरबांधणी हा केवळ अभियांत्रिकी विषय नाही. अर्थशास्त्र, जीवशास्त्र, समाजशास्त्र हे अन्यही विषय संबंधित आहेत. उदा. एक निबंध होता की शहरामधील मोकळ्या जमीनींवर भरपूर कर बसवावा, म्हणजे त्यांच्या किंमती वाढणार नाहीत व इमारतबांधणीस चालना मिळेल. शहरात व घरात कोणती झाडेझुडपे असावीत यावर एक निबंध होता. वंशभेद नसलेली कॉलनी हवी, असा एक निबंध होता. दोन दिवसांच्या अशा कॉन्फरन्स अखेर अध्यक्ष टेबलावर समाप्तीदर्शक हातोडा मारतात. नंतर सहभोजन असते. सर्व चर्चा पुढे पुस्तकरूपाने मिळाली. (हल्ली व्हिडियो कॉन्फरन्स, सीडी वगैरे शक्य). या कॉन्फरन्समुळे माझ्या ज्ञानात भर पडली आणि काही उपयुक्त परिचय झाले.

डेट्रॉइट येथे मी सपत्नीक गेलो होतो. एक सांस्कृतिक कार्यही झाले. माझी पत्नी निर्मला गोगटे. शास्त्रीय गायन, तसेच मराठी व संस्कृत नाटकात संगीत भूमिका यात तिने चांगले नाव मिळवले होते. 1973 मध्ये ईमेल नव्हती. हवाई पत्रे व काही ट्रंकफोन हे वापरून तिच्या गायन मैफलींचा दौरा ठरवता आला. स्थानिक मराठी रसिकांच्या सहकार्याने हे झाले. सुमारे 6 आठवडे आम्ही अमेरिकेत होतो. वास्तव्य हॉटेलमध्ये वा कुणाच्या घरात. न्युयॉर्क, टोरंटो (कॅनडा), शिकागो, फिलाडेल्फिया, वॉशिंग्टन, पुन्हा न्युयॉर्क येथे (सहसा शनिवारी सायं) कार्यक्रम झाले. त्या काळात तिकीटे नसत. कीर्तनाप्रमाणे कार्यक्रमानंतर थाळी फिरवली जाई. तिच्यात पन्नास ते शंभर डॉलर मिळत गेले. स्थानिक मंडळी पेटी व तबला यांची साथ जमवत असत. कार्यक्रमास तीस ते साठ रसिक उपस्थिती असायची. त्या काळात बृहन्महाराष्ट्र मंडळ अधिवेशने नव्हती. लतादिदी, आशाताई वगैरे महान कलाकारांचे दौरे तेव्हा होत नव्हते.

मधल्या दिवसात काही प्रेक्षणीय स्थळे बघणे झाले. उदा. नायगारा धबधबा, सेंट लुईस येथील प्रचंड स्टेनलेस स्टील कमान, फिलाडेल्फिया येथील स्वातंत्र्यघंटा, न्युयॉर्क येथील वर्ल्ड ट्रेडसेंटर दोन मनोरे (पूर्ण होण्यास थोडेसे बाकी. पण एलिव्हेटरने पर्यटक म्हणून टॉपपर्यंत गेलो) दोन्ही मनोरे पुढे सप्टेंबर 2001 मध्ये दहशतवादी हल्ल्यात नष्ट झाले. 1973 मधली सर्वात उंच अमेरिकन इमारत शिकागोतील सिअर्स टॉवर (442 मीटर). तेव्हा मुंबईतील विक्रमी उंची (117 मीटर) ओबेरॉय हॉटेल. अमेरिकेत उंच अपार्टमेंट इमारतींबाबत संरक्षण व्यवस्था दिसली. प्रवेश द्वाराजवळ तेथील गार्ड अभ्यागताची चौकशी करतो, रहिवाशाकडून फोनने परवानगी विचारतो. घरातला कचरा, रिकाम्या बाटल्या, रद्दी यांचे ज्वलन करण्यासाठी काही उंच इमारतीत उभी मोठी पोकळी असते व खाली वीजेची भट्टी असते. (भारतात रद्दीचा भाव दर किलोग्रॅमला सिमेंटपेक्षा जास्त.) काही ठिकाणी भट्टीऐवजी कॉम्पॅक्टर मशीन असते. सर्व माल पोत्यामध्ये चेचून भरला जातो व नगरपालिका पोती घेऊन जाते. अन्यही कचराविल्हेवाट योजना दिसल्या. कमी उंचीच्या घरांमध्ये लाकडांचा खूप वापर होतो. लाकडे करकरल्यास त्रास होतो म्हणून गालिचे अंथरले असतात. चाकयुक्त घरेही आढळली. काही पर्यटक गाडीबरोबर अशी घरे नेतात.

अमेरिकेत मोटारींची विपुल संख्या, पार्किंगतळ, प्रशस्त रस्ते, फ्लायओव्हर यांचा सुकाळ तेव्हा होताच (नंतर वाढतच गेला). डेट्रॉइट ही मोटरकार उद्योगाची गंगोत्री आहे. नवी कोरी गाडी तीन हजार डॉलरला मिळते असे तेव्हा समजले. (तेव्हा 1 डॉलर = 8 रुपये दर). पेट्रोल (गॅस) किंमत प्रति गॅलन (अमेरिकन) 36 सेंट होती. गाडीच्या अपघातात खूप लोक दगावतात म्हणून पुढील आसनांना संरक्षक पट्टे असतात. मात्र ती कायद्याने तरतूद नव्हती. पुढे कायदा झाला. गराजचे दार उघडणे, मिटणे रिमोटने होते. या सुविधा दिसल्या. सर्वत्र रंगीत टीव्ही, घरोघरी कॅलक्युलेटर दिसले. पण पुढे बोकाळलेले पीसी, मोबाईल फोन तेव्हा अवतीर्ण झाले नव्हते.

आजच्या (2013 मधील) वाचकांस (40 वर्षापूर्वीशी) काही तुलना करता यावी म्हणून वरील छोटे निवेदन आहे. सर्वसाधारण अमेरिकन नागरिक सौजन्यशील, व मदत करण्यास तत्पर असतो. कित्येक मराठी लोकही तसेच दिसले. भारतात परत जायचे की नाही असा पेच काहींपुढे होता. ते अमेरिकेत गेले म्हणजे भारतातील प्रतिभा पलायित झाली (ब्रेन ड्रेन) असे म्हणण्याचा एक प्रघात होता. याबाबत सकारात्मकही पहावे. त्यांना जो उत्कृष्ट अनुभव मिळाला तो भारतात मिळाला नसता. त्या ज्ञानाचा उपयोग करून भारतात पुढे खूप उद्योग आले (विशेषता संगणक व माहिती तंत्रज्ञान, काही वैद्यकीय, अभियांत्रिकी मधील आधुनिक संशोधन). कृष्णवर्णीय लोकांना (काला, काळा) या शब्दाचा अर्थ माहीत झाला, म्हणून अनेक मराठी लोक त्यांसाठी (वपु) हे सांकेतिक नाव वापरायचे. (व.पु. काळे) हे साहित्यिक लोकप्रिय होते. मराठीतले सर्व साहित्यिक, कलाकार यांच्याविषयी स्थानिक महाराष्ट्र मंडळांना प्रेमादर आहे असे दिसले. ***